

IGORS KOŠKINS

Latvijas Universitāte
igors.koskins@lu.lv

Latviešu valodas strīdīgu slāvismu etimoloģija pirmindoeiropiešu rekonstrukcijas skatījumā

Daudzi indoeiropiešu (ie.) valodu etimoloģisko vārdnīcu autori par vārda etimoloģiskās rekonstrukcijas gala mērķi uzskata vienīgi tā saucamās vārda pirmformas rekonstrukciju; šādās vārdnīcās rekonstruētas tikai pirmvalodas, kas ir kādas valodu grupas pamatā, saknes vai leksēmas. Pastāv vesela virkne strīdīgu un neatrisinātu jautājumu par ie. sakņu rekonstrukciju: fonēmu raksturs un to esamība, ie. saknes morfēmiskā struktūra (dalāmība). Strīdus zinātnieku vidū turpina izraisīt jautājums par ie. sakņu homonīmiju. Dziļā rekonstrukcija līdz indoeiropiešu saknei ir nepieciešama, lai rekonstruētu latviešu un baltu vārda pirmatnējo semantiku, etimoloģisko nozīmi, kas savukārt norāda uz pirmatnējas nominācijas jeb nosaukšanas motīviem (cēloņiem). Šādas problēmas pastāv arī latviešu valodas slāviskās cilmes aizguvumu etimoloģizēšanā (sk., piemēram, Konstantīna Karuļa “Latviešu etimoloģijas vārdnīcu”). Piemēram, dažādi viedokļi pastāv par tādiem vārdiem kā latv. *solīt*, *dūša*, *gads*, *miers*, *poga* u. c. Referātā tiek iztirzāti dažu strīdīgu latviešu valodas senākā posma slāvismu etimoloģijas problēmjaucājumi, ņemot vērā ie. saknes rekonstrukciju.

The etymology of controversial Slavisms in Latvian in the aspect of Proto-Indo-European Reconstruction

The authors of many etymologic dictionaries of Indo-European (IE) language regard only the so called reconstruction of the primary form of the word as the final purpose of the word's etymologic reconstruction. The primary languages, which are the basis of definite languages, roots or lexemes, undergo the reconstruction in such dictionaries. Still there is a whole range of controversial and unresolved questions about the reconstruction of IE roots: the character of phonemes and their essence, the morphological structure of the roots and its divisibility. The question of the homonymy of IE roots is still causing some disputes among scientists. The profound reconstruction till Indo-European root is necessary to reconstruct the primary semantics and etymologic meaning of Latvian or Baltic word, which in turn indicates the primary nomination or the motives of naming (its causes). These problems exist for etymologization of Slavic loanwords in Latvian (see e. g. “Latvian Etymologic Dictionary” of Konstantins Karulis) as well. For example, there are different opinions about the following words: *solīt*, *dūša*, *gads*, *miers*, *poga* etc. The most problematic questions of etymology of the most ancient controversial Slavisms are discussed, taking into consideration the reconstruction of IE roots.